

Datorii Uitate

Fragment

(Urmare)

Departe, tocmai lângă debarcader, rezemată de fundul magaziiilor de cereale, se afla cafeneaua lui Osman. O lădiță de lemn văpsită în roșiu, cu o semilună albă pe capac, citeva scaunele șchioape, înalte numai de patru degete dela pământ, și, afară, sub cerul liber, un samovar de tinichia în care clocotea toată ziua apă limpede de Dunăre, pentru liertul cafelelor—asta era toată zestrea cafenelei din port. Osman, un turc bătrîn, cu barba deasă și albă ca fuiorul de lînă, veșnic în genunchi în fața samovarului, tăcut și grav, își făcea serviciul cu sfințenia unui patriarh în fața altarului.

Aci așteptau călătorii sosirea și plecarea vaporeșului local, și tot aci era locul de întîlnire al funcționarilor din port. Cafeaua era efitină: cinci bani ceașca și zece filigeanul; serviciul foarte cinstit, dar cam agale; cit despre curățenie, Osman reușise a face pe toți mușterii să creadă că iese cafeaua tare și gustoasă, dacă nu spală ibricile. Ca și la cafecelele din Stambul, ibricile lui Osman aveau prinsă un fel de coajă groasă de cafea impletită.

Colțul acesta din port era minunat; anume parcă ales ca loc de adunare pentru autoritățile portului, mai cu samă în toiul verii, cînd arșița soarelui dogorea birourile așa de tare, că bieții funcționari se întindeau a lene moleșiți pe scaunele care-i frigeau. Atuncia cînd simțeau că nu mai pot lupta în fața condițiilor prăfuite și s'gata să cadă biruiți de somn și de căldură, căci brațele moi ca ciara nu mai puteau purta condeele grele ca plumbul, atunci ieșea unul cite unul să mai răsufle aer curat, pe malul apei. Și aci se întilneau cu toții la umbră, cu batiștele înfășurate în locul gulerelor scrobite, bucurîndu-se de adăpostul acesta bine-cuvîntat. Din sus de pe Dunăre, mai în totdeauna bătea un vînt ușor în adieri dulci și răcoroase, mîngiînd frunțile asudate ale celor veniți acolo, ca să-și uite amarul muncii în citeva momente de liniște și de odihnă.

E foarte drept că în fiecare zi momentele acestea se prelungeau cam mult, dar vremea se scurgea ușor, pe nesimțite, în

palavre, discuții și *tufas*, pe cind se *tratau reciproc* cu gingirii dulci sau cu limonade gazoase ținute de Osman la gheață.

Din colțul acesta se desfășura întreaga viață și mișcare a portului. Era totul supt ochii lor: sosirea vaporului, inspecția șefilor. Orice întâmplare neprevăzută îi găsea în picioare la posturi, gata în totdeauna. Și pentru ca nu cumva serviciul să sufere prin asta, mulți își aduceau registrele acolo, așa că toți erau cu ochii și cu gîndul mereu la datoria serviciului lor.

Aci, în fiecare dimineață, în jurul samovarului lui Osman, se punea la cale soarta întregii stări politice și economice a orașului, a porturilor, a țării, și, am putea zice, chiar a mai multor țări din Europa, căci Trandafir Ionescu, agentul vamal, în fiecare zi citea *Universul* cu glas tare; și ceasuri întregi se comentau de cătră toți cei adunați fiecă informație și telegramă din țară și din străinătate. Iar cel puțin odată pe săptămînă, se discuta chiar și asupra celorlalte continente vechi și nouă, căci d. Cristea, secretarul căpităniei portului, era un vechiu și pasionat cititor al *Ziurului Călătoriilor*. Din descriția Tibetului sau povestirea strangulatorilor din Bengal, el potrivea totdeauna cite ceva pentru a-și îmbogăți istorisirea *voiajurilor* sale în Orient, întreprinse pe cind era sergent major în marina militară.

Dar tot aci, în fața lui Osman, care părea mut și surd la tot ce se întimpla în jurul samovarului său, se fierbeau patimi omenești, ambiție, invidie, ură și interese; aci se urzeau intrigile și răsbunările partidelor care se formau în port,—păcatele omnirii pururea vor încolți în orice petic de pămînt, pe care se va hrăni o populație mai mare decît doi oameni.

Cea din urmă și cea mai puternică *cualiție* era alcătuită din toate autoritățile portului. Ura și vechile lupte dintre partide se uitaseră și toți își daseră mina pentru a lupta cu puteri unite împotriva dușmanului comun, care nu era altul decît noul comisar din port „*acel înfunurat, care făcea pe grozavul, mergînd cu uasul pe sus, ca un ministru*”.

Petre Corbu înainte de a se hotărî să plece la prefectura, ca să ceară biletele de drum pentru veterani, se îndreptă spre cafeneaua lui Osman. De mai multe ori văzuse adunați acolo funcționarii din port.

De departe se zărea un grup strînse în jurul samovarului; ca de obicei, se ceteau jurnalele de dimineață.

După formele și culorile șepcilor, Corbu căuta să-și dea samă de autoritățile care se găseau strînse împreună.

Cel dintăiu, pe care l'a cunoscut, după șapca lui roșie, a fost șeful haltei din port; unul cu o șapcă neagră de marină cu șnur auriu era secretarul căpităniei portului; altul cu o șapcă mai înaltă cu șnur de argint era agentul Navației fluviale Romîne (N. F. R.); agentul vamal avea o șapcă mică lustruită și cu o bandă verde; pe alți doi cu bande albăstrii la șepci nu i-a putut cunoaște decît de aproape, cind a văzut la unul S. H.—pi-

cherul serviciului hidraulic și la cellalt doi pești brodați cu fir de aur—era revizorul dela pescărie.

— Buna ziua, domnilor ! și Corbu se îndreptă cătră funcționarul căilor ferate.

— Mă rog, ce dorește domnul ?

Dupăce îi lămuri împrejurarea cu veteranii, Corbu termină întrebînd dacă nu s'ar putea ca nenorociții aceștia să fie transportați cu trenul fără plată, căci, după cît se știe, sînt chiar ordine la calea ferată pentru a înlesni transportul veteranilor.

— A!... vă înșelați, domnule. Direcția a dat bilete de fa-voare numai din țară în Dobrogea, iar nicidecum vice-versa —și un zîmbet de ușoară ironie alunecă pe buzele amplotiatului cheferist.

— Ei bine, dar în cazul ăsta ce-i de făcut ?

— Treaba Direcției, dacă o vrea să le dea bilete, n'are decît să le dea; știu că n'o să le dau eu din punga mea. Dar vă pot asigura că nici Direcția n'o să le dea, căci e sătulă până în gît de buclucurile și incurcătura ce s'a făcut pe linie cu vagoanele de marfă, tocmai acum cînd țipă gazetele că-i lipsă de vagoane.

— Până s'o lămuri lucrurile, nu se poate să-i lăsați să doarmă aci în magazie ?

— Apoi asta nu-i magazia noastră, e a Serviciului Hidraulic—și arată cu mîna cătră picherul din port.

De la locurile lor, de pe scăunașele joase așezate în cerc, funcționarii portului cătau pe furiș spre Corbu, măsurîndu-l pentru a vedea *cu cine au de-a face*.

— Magazia e construită de noi, dar am dat-o în *exploatare* la Navigația Fluvială, zise picherul, arătînd cătră agentul Navigației.

— Cum vă inchipuiți una ca asta, să băgăm ațiția oameni străini în magazie ? Avem *colete*, marfă de mii de lei, răspundere mare, domnule. Nu vedeți că nu putem lipsi nici un minut de la birou ? termină agentul, care se și sculă gata să plece.

— Ei bine, dar puteți lăsa oamenii ăștia sub cerul liber ? Au copii mici și noaptea e rece, timpul mereu ploios. Cum o să stea afară pe cheu ?

-- Apoi noi, căpitănia portului, nu le permitem staționarea nici pe cheu. Nu admit să'mi incurce mie operațiile din port, zise liniștit, dar hotărit, secretarul căpităniei.

— Bine, dar le-a permis debarcarea domnul comisar al portului.

Secretarul se schimbă deodată la față, furios se sculă în picioare de pe scăunașul lui din colț. Toți ceilalți funcționari îl imitară.—Corbul, fără să știe, pusese degetul pe rană.

— Nu are drept d. comisar ca să dea permisiile de astea. He!... ce crede dumnealui că e suveran în port ? Dacă-i pe asta, apoi noi facem poliția aci în raza portului, dumnealui are numai controlul pasagerilor și nimic mai mult. Articolul 103 din Legea Porturilor nu permite depunerea pe cheu a mărfurilor de

orice natură mai mult de 24 de ore. Dacă merge treaba pe ambiție, să vedem care-i mai tare, și d. secretar, roș de minie, își azvirli cit colo țigara stinsă și începu a se plimba tulburat. Pe cind își indesa pumnii in fundul buzunarelor, fruntea i se increțea in căutarea mijloacelor tactice pentru un nou plan de luptă.

Agentul Navigației se amestecă din nou in vorbă.

— Legea nu-i dă drept comisarului decit să pue viza pașapoartelor; atita are el in port, alta nu. Credeți că poate el să facă așa favoruri după chef, mai cu samă că țărani ai ăștia sint foarte îndărătnici... Mă rog de ce au venit pe Dunăre in caicul turcului și n'au luat vaporasul statului?

Corbu începuse a se neliniști.

— Dar bine, domnule, nu-i vezi in ce hal sint săracii, că n'au nici eu ce să-și cumpere pine.

— He!.. dumneata parcă îi cunoști? Așa se milogesc ei. Da turcului n'a trebuit să-i plătească? Așa sint nărăviți; ori merg pe gratis, ori plătesc la barcagii greci și turci. Dai un ban, doi mai mult, dar știi că mergi incaltea cu vapor rominesc..... adică de ce să nu ciștige statul?... degiaba a făcut statul vapoare? Dar zi mai bine că așa e Românul al dracului, domnule, că banul lui, mult-puțin cit are, îl dă tot străinului, care se îmbogățește in țara rominească. Și statul, săracul, se inglodează in datorii in străinătate.

Agentul vamal, care stase mai de o parte bindu-și cafeaua in liniște, se apropie vorbind politicoș dar rece:

— Pardon, domnule. Scuzați, dar acești oameni, la care d. comisar, de la sine le-a permis să debarce, nu și-au făcut nici formalitățile vamale.

— Cum, ce fel de formalități, cind vin din Dobrogea? Acolo nu-i tot țara rominească?..

— A!.... scuzați, vă rog, domnule, dar avem legea inainte de toate. Așa cere datoria, că dacă vine pe Dunăre, ori cu ce ar fi, marfă sau bagaje, din Dobrogea, trebuie să-și facă *permisul* de debarcare și să plătească taxa; mă rog toate formalitățile, după cum zice legea. Care va să zică, eu vama, cum vrei d-ta să știu, cum și ce fel vin oamenii ăștia și ce aduc cu ei? Și statul pentru asta se chiamă că ne plătește, ca să facem un control cit se poate de sever.

Corbu, care simțea că nu se mai poate stăpini, îi răspunse răstit:

— Mă rog, cit trebuie să plătească? D-ta n'ai decit să-ți faci formalitățile, taxe, amendele... ce vrei, și spune cit face peste tot; plătesc eu acuma chiar, numai să lăsați oamenii in pace.

Agentul vamal supărat, dar încă stăpin pe sine, zmunci creionul albastru de după ureche și un registru din lădița-cafenea a lui Osman. Mindru și sigur, cu sprincenele puțin încruntate, îl privi drept in față și îi puse intrebarea într'un chip poruncitor:

— Cum vă numiți, și ce profesiune aveți D-voastră?

— Petre Corbu, profesor.

— A!... sinteți dela Liceu?—și într'o clipă sprincenele agentului vamal se descrețiră, iar fața i se lumină de un zîmbet binevoitor.

Ușor, așeză iar creionul la locul său după ureche, și pe cînd inorcea registrul pe-o parte și pe alta fără a-i găsi loc, se încerca într'un chip dulce să lege iarăși vorba.

— Vrea să zică d-voastră sinteți d. Corbu dela liceu.... imi pare bine, iaca n'am avut onoare pînă acuma.... am și cu un băiat acolo, pe Tică, ti într'a doua gimnazială.... Tică Ionescu, unul scurticel, așa negricios.... ci-că la franțuzește merge mai greu, dar e tare silitor altfel.... dă, ce să zic?... mă-sa ținea să-l dea la meserii, dar eu zic, oi face ce-oi face, să știu că rup din bucățica dela gură, dar tot îl dau la liceu, că dacă are băiatul talent la carte, de ce să-l las? Și d. Trandafir Ionescu, surizător, se aplecă așezînd două scăunașe mai deoparte—Scuzați, vă rog, imi faceți onoarea să gustați o cafea neagră: e mare meșter turcul ăsta. Efendi, două filigiane cu caimac.... n'aveți idee ce tare e ăsta in cafele turcești.

Corbul, neștiind cum să scape mai curînd, băgă mina in buzunar și zise scurt:

— Cit spuneati că trebuie să plătesc pentru formalități?

— A!.... nu-i nevoie, ca ce să mai plătiți dumneavoastră?... Unde se poate, facem și noi cite un bine personal....

— Mă rog, eu n'am nevoie ca să-mi faceți nici un bine.

— Scuzați, vă rog, nu este nevoie să plătiți.... ce-are de-a face?... dacă dv. veniți și ne declarați in persoană că-i cunoașteți pe oamenii ăștia, cum, și de unde vin, asta ne este prea de ajuns.

Și după plecarea lui Petru Corbu la prefectură, încă vre-o două ore, autoritățile din port au mai rămas acolo ca să discute cazul și să ia măsurile cuvenite față de noua *mişelie* făcută de comisarul portului.

Abia ajunse Corbu in dreptul vămii, cînd îi sosi din urmă Bădița Sandu, care venise fugînd într'un suflet.

— Amu, de alt bucluc am dat.... ci-că să nu ne urnim de-acolo pînă ce n'a veni la inspecție.... ista.... doftorul de vaci.

— Cum? de ce? nu v'a spus?

— Poi de unde să spue, dar imi dau și eu cu ideia că poate a fi boală in Dobrogea, și de aceia nu lasă să treacă dincoace nici o vită nevăzută.

Și Corbu, care se oprise in loc, dupăce se uită la ceas, îi zise hotărît:

— Lasă-i așa, cu ăștia nu mai slirșim. Hai, bădiță, și d-la la prefectură.

Pe drum, tăcut, cu ochii in jos, mergea din ce in ce mai iute, parcă anume să nu dea pas minții nimic să mai gîndească. Avea un fel de teamă de o judecată chinuitoare, căci o simțea cum se inchiagă din zbuciumul de gînduri ce i se încrucișau prin minte.

Fără a-și da samă, mărea pașii din ce în ce mai mult, și uneori se întorcea către bătrînul ce nu mergea alături de el și se ținea tot la un pas în urmă.

— Hai mai iute, bădiță, că-i tirziu.

— Haide, hai, că doar merg eu într'o nădejde.

Cînd au ajuns în poarta prefecturii, bădița Sandu întrebă îngrijat :

— Oare ne-a da? Ha... ce zici?

— Sigur că trebuie să vă dea.

— Da oare de ce n'o vrut ceia din port să ne dea. Nădejdea de-amu îi la prefectu, că să chiamă că tot el îi mai mare. Iștia din poliție sînt mai cînoși, că cel care îi boer adevărat îi mai bun la inimă.

Pe sala întunecoasă și goală un ușier îi ajunsese din urmă.

— He l... încotro ai luat'o așa repede, moșule?

— E cu mine, căutam pe d. prefect, îi răspunse Corbu, oprindu-se în dreptul unei uși.

— D. prefect nu-i aici, dar puteți vorbi cu d. director al prefecturii. Dați-mi cartea d-voastră că așa-i ordinul... altfel vine și prostime multă.

Pe cînd Corbu își căuta prin buzunare o carte de vizită, bădița Sandu, care își pusese căciula jos lingă ușă, scotocind prin sin își scoase o legăturică în care avea învechite în cirpe cele trei decorații și un vray de petice de hirtie îngălbenite.

— Iaca, poate să facă trebuință și acestea.

— Nu-i nevoie; așteaptă-mă aici; și Petre Corbu intră în biroul directorului.

— A!... Salutare onorabile, cu ce ocazie pe la noi? îi strigă Stelică Hincu de după o movilă de dosare. În redingota lui ce strălucea de lustruită, omul acesta uscățiv, avea o figură ciudată cu ochii mici și verzi, care-i jucau în cap prin sticlele ochelariilor, cu niște fire de mustăți roșii, țapoase și rare, parcă mîncate de molii—era una din acele ființi a căror vîrstă nu poți s'o gi-cești.

— Il căutam pe d. prefect, am să-i fac o rugăminte.

— E dus la București, dar vine cu trenul de amiază, că avem desară balul funcționarilor. Apropo, bine că te-am prins. Ne faci onoarea?—și directorul îi întinse un bilet de bal.

Corbu voi să se opue murmurînd ceva nelegat și fără hotărîre.

— Nu.... nu cred, n'o să pot veni...

— Ei ce-i cu aia, cine te obligă să vii, n'are a face.... știi, e chestia de o faptă caritabilă, e pentru mărirea fondului filantropic al societății. Dar nu mi-ai spus afacerea cu rugămîntea. Ce dracu, doar putem și noi ceva în prefectura asta,—și directorul iar începu numărătorea teancului de bilete roșii.

— Au venit în port niște veterani din Dobrogea și vor să se întoarcă înapoi la locul lor în Bacău.

Sînt prăpădiți de tot, nu mai au nici bani de drum nici de

hrană. Nu s-ar putea ca prefectura să le dea niște bilete pentru tren ?

— A !... Imposibil, drăguță, că noi n'avem bilete. Dispoziția ministerului e ca să libereze bilete din țară în Dobrogea, iar contrar nu, imposibil.

— Ei bine, dar ce să facă oamenii ăștia ?

— Asta-mi place ! Să facă ce-au făcut și până acuma. De asta te îngrijești dumneata ? Ei nu ; că-i nostim, pe onoarea mea !... Așa sint cărturarii ăștia !—și directorul rizind zgomotos, îi mai întinse încă cinci bilete.

Comitez încă pe cinci, le desfaci pe la dascălii ceilalți. Nu, zău, că are să fie frumos, desară sintem siguri de reușită. Numai nițică răbdare, ascultă ici așiful.

Rar, cu glas tare și c'o intonație de discurs oficial, directorul inceptu a citi :

SOCIETATEA FUNCȚIONARILOR PUBLICI

Cu ocazia împlinirii unui an de la fondare și pentru mărirea fondului ei filantropic va da un

SPLENDID BAL

cu Muzica Regimentului de Infanterie

Salonul va fi fermecător decorat stil Venețian și luminat *a giorno* rezervindu-se astfel publicului cele mai frumoase și amuzante surprize.

Comitetul de organizare făcînd numeroase sacrificii pentru ca să rămie un suvenir neșters pentru toți care vor lua parte, pe lângă celelalte surprize va aranja în sara balului o „*Luptă Amuzantă*” cu confete și serpentine între Cavaleri și Domnișoare.

Pentru ca modul de petrecere să întrecă toate așteptările, și distracțiile să nu mai contenească, la oara 12, fix, din noapte se va proclama prin vot secret „*Regina Balului*”, căreia îi se va decerne de cătră societate un frumos coșuleț cu flori ca cadou.

Un cavaler 2 lei, o damă 3 lei

Familie compusă din un cavaler și două dame 5 lei

Ținuta cuviincioasă e de dorit

Pentru cavaleri va fi cea de bal (retingot), iar pentru Domnișoare mai cu samă e de dorit

Costumul Național

— Eu am ținut să punem costumul național. Știi, e mai frumos decît cu falbaralele cele franțuzești. Nu trebuie să ne fie rușine de portul nostru țărănesc. La orice ocazie trebuie să fim mai patrioți. Nu-i așa, spune sincer dacă n'am dreptate ?

Petre Corbu, în starea de spirit în care se găsea, nu putu să răspundă la întrebarea care îl strîmtoara decît prin citeva cuvinte fără șir :

— Da... sigur... natural...—și deodată își reveni în fire.

— Domnule director, dar ce-i de făcut cu nenorociții ceia? Cred că n'o să-i lăsați așa. N'au nici unde să se adăpostească, nici mâncare. Ceva, insfirșit, trebuie să faceți, de ce nu dați o telegramă la Ministerul de Interne să vă trimită niște bilete de drum de fer?

— Ha!... Ha!... ce copil ești! Poi ne vine peste trei săptămîni. Se cunoaște că ești om de carte, filozof de cabinet; n'ai fost în administrație, nu ești hirsit pe aci, ca să știi tot mecanismul.

Imi pare rău că te bagi în lucrurile-astea, zău, imi pare rău. De asta porți grija d-ta, că ce-or să facă ăia; cînd ai ști ce ne-caz tragem noi cu dinșii! Ascultă-mă pe mine... lasă-i în pace... ce-ți pasă d'umitale? ăsta-i cel mai bun lucru. Niciodată nu trebuie să te bagi singur, crede-mă pe mine că am îmbătrînit în administrație, în d'al de astea. Dacă ții numaidecît, vorbește-i prefectului sau primarului. Dar nu face pentru d-ta ca să te bagi în lucruri de astea, zău nu face... ascultă-mă pe mine.

Tochmai în capătul scării bădița Sandu încercă să întrebe:

— Oare ne dă, ha!... ce zici?

— Da sigur că trebuie să vă dea; nu-i prefectul aici și directorul n'are bilete la el; mergem acum la primărie, îi răspunse Petre Corbu, cîntînd preocupat în jos.

— Stai nu mai sui scările degiaba, au șters'o toți de la birouri înainte de 12, zise Iuliu Dudescu, un avocat tînăr, care se întîlnise cu Petre Corbu în ușa primăriei.

— Ai vre-o treabă cu unchiul? și observînd că Petre nu înțelege întrebarea, Dudescu îi explică.

— Așa-i spunem noi primarului: „unchiul Nae“ și, de cînd cu furnitura pentru pavarea orașului, i s'a mai adăugat și numele de *Bazalt*.

— Aș vrea să-i vorbesc într'o afacere, nu știu unde l-aș găsi, îi spuse Corbu îngrijat.

— A!... dacă ai ceva urgent, trebuie să-l prinzi acum. că dacă o apuca să între în *conclav*, cum e obiceiul, nu mai apare decît după patruzeci și opt de ore. Hai cu mine, e ora aperitivelor; îl găsim la băcănă din colț, la Tase sau, cum îi zice el, la *biblioteca* din centru.

Și pleară amîndoi alături pe strada mare. În urma lor mai departe venia și bădița Sandu încet, șchiopătînd. Corbu mergea tăcut și chinuit de gînduri, Dudescu era vesel și radios, repurtase o victorie strălucită la judecătoria împotriva unui adversar politic, și nu putea să-și mai potolească pofta de vorbă.

— Vra să zică nu-l cunoști pe unchiul?

— Ba da, îl cunosc, dar puțin.

— A!... n'ai idee ce tip nostim și original. Cînd îl vezi așa scurt și gras, cu burta lui de arhimandrit, ai zice că-i tipul burghezului respectabil, părintele comunei. Cînd colo el e cel mai

rafinat boem, mă rog artist în viață, ce mai vrei! chefurile și le face cu tabiet și în papuci acasă, patruzeci și opt de ore stă în conclav și vardistul la poartă ca să nu-l supere nimeni.

Altfel e un om admirabil și de spirit. Are o bibliotecă plină de sticle în loc de cărți, și pe etichete scrie numele autorilor de drept: Mourlon, Demangeat... A!... e nostim să-l vezi la el acasă.

Cînd intrau pe ușa băcăniei, se auzi un glas puternic din fundul sălii:

— Iaca și pisălogul de Dudescu.

În fund, în jurul mesei încărcate cu gustări, se aflau la țuică primarul, inginerul comunii și căpitanul de jandarmi rurali.

— E!... crai nou,—incepu vesel și zgomotos primarul la vederea lui Corbu—au început și dascălii de la liceu să mai consulte biblioteca noastră; era de dorit, domnilor! Se poate tocmai intelectualii să trăiască într'o ignoranță complectă? Ionică, adă cinci volume din autorii cei mai vechi. Domnul Corbu, ca profesor de istorie, trebuie să-și dea părerea asupra autorilor din antichitate; eu vă declar de la început, că am o pasiune pentru clasici, îi sorb, nu-i gust.

— Nu, eu nu beau... nu pot... zău, nici nu am vreme, venisem numai să vă fac o rugăminte,—încercă să spue Petre Corbu, îngrozit parcă de incurcătura în care intrase.

— Nu ascult nici o rugăminte înainte de a-ți da părerea asupra acestui autor,—și primarul făcea un haz nespus, rîzînd așa de tare că-i tremura pîntecele, iar ochii lui mici abia se mai vedeau licărînd, îngropați cu totul în grăsimea obrajilor.

Până să aducă Ionică paharele, inginerul se apucă iar să-și explice planul, schițînd cu creionul pe masa de marmoră albă. Era vorba de parada de la 10 Maiu, pentru care se luau măsuri din vreme, căci avea să se facă ceva deosebit anul acesta în ciuda opoziției locale. Anul trecut la 10 Maiu, sub fostul regim, se întîmplase în oraș un scandal unic în felul seu. Fostul prefect se certase cu generalul comandant al garnizoanei, și acesta după Te-Deum, în ultimul moment, a schimbat locul defilării: pe cînd prefectul, autoritățile, damele și tot poporul așteptau pe bulevard unde se construiseră tribunele, generalul, numai cu statul său major, a primit defilarea în celălalt capăt al orașului, spre gară.

S'a vorbit mult asupra acestei nenorocite afaceri, care a învrăjbit lumea civilă și militară. Până în ziua de azi, de și pacea s'a încheiat cu mutarea generalului și schimbarea prefectului, totuși părerile sînt deosebite, și orașul se găsește împărțit în două tabere: unii care susțin că prefectul e mai mare, și alții că mai mare e generalul, comandantul garnizoanei.

— Bravo, inginerule! nu degiaba umbli cu figuri în text, zise primarul privind cu admirație la schița tribunelor.

— Ei nu!... cînd vă spui că anul ăsta o facem lată, ca să plesnească amicul ispravnic de anul trecut, care mi-o făcură fiartă. Așa!... la mijloc estrada autorităților, un spațiu gol pen-

tru generalu și statul major—sigur că o să fie toți călări—in față muzica, la dreapta tribuna damelor, la stînga tribuna militară. Mă rog, cînd vă spun că o facem ca la București! O să vorbim cu revizorul pentru micii dorobanți.

— Splendid ar fi să aduceți și pe veteranii din județ, adică de ce să nu defileze și ei, dacă e așa?—zise căpitanul de jandarmi, trîntind cu pumnul în minerul săbiei așa de tare, încît teaca se izbi cu zgomot de un butoiu cu masline.

— O idee genială, pentru care ți se va aduce mulțumiri în public—adaugă primarul rîzînd cu hohot—mă rog, tot complect ca la București.... ca ce provincia să rămie mai pe jos decît pătala?

Petre Corbu, care ascultase tăcut, măsurîndu-i pe fiecare în parte, crezu momentul potrivit:

— Tocmai aveam să vă rog pentru niște veterani care au sosit azi în port. Vor să se întoarcă din Dobrogea la locul lor în Bacău. Au isprăvit banii de drum, n'au nici de mincare.... nu s'ar putea face ceva? Mi se pare că primăria are și un fond de ajutor pentru cazuri de felul acesta.

— Poi bine, onorabile, dar știi că ești slab în materie de fonduri—începu primarul grav și glumeț totdeodată—eu, părintele acestei comuni, abia pot îndestula pe copiii legitimi, dar să mă mai îngrijesc și de soarta celor orfani sau abandonafi!.... ba nu, zău, judecă drept!.... Ionică, bibliotecarul, mai dă-ne încă cinci volume tot de acelaș autor.

— Eu trebuie să plec,—și Corbu puse mina pe pălărie, dar primarul îl și cuprinse de mijloc.

— Nu te las fără să bem încă un rînd. Asta însemnă că te-ai supărat pe mine; eu sînt un om care n'am dușmani. Nu, zău, te rog chiar să mergi la prefect, știi el e cu daraveri de-astea. Ia de ici o bucățică de lacherdă, dacă nu iai însemnă că te-ai supărat pe mine, îmi pare rău, pe onoarea mea. E teribil, domnule, cu umanitarismul ăsta al dascălilor idealști!.... Ionică băete, ce idee ai tu despre umanitate?....

— Nu are în băcănie marfă de asta,—se grăbi căpitanul să răspundă în locul lui Ionică băiatul, care aștepta cu tava în mină, neștiind ce răspuns să dea.

Și Petre Corbu, aruncîndu-și ochii din întimplare spre ușă, tresări deodată: bădița Sandu, care așteptase smerit afară în stradă, neîndrăznind să intre în prăvălia plină de boeri, se încerca aplecîndu-se cu sfială, indoit dela mijloc, să privească în-năuntru. Într'o mină își ținea căciula, iar în cealaltă își strîngea legătura de cirpe, căci se gîndea și el că poate să facă trebuință decorațiile și hîrțile lui îngălbenite acolo unde era sigur că se vorbea și despre dînsul.

— Trebuie.... mă așteaptă, ingină Petre Corbu, răpezîndu-se spre ușă, pe cînd toți ceilalți, cu paharele în mină, cătau nedumeriți pe urma lui. În stradă, țînînd încă pălăria făcută ghem în mina stîngă, se opri, cu capul gol, în fața bătrînului care aș-

tepta să-i vorbească. După ce își trecu mina dreaptă într-o înclăștare dureroasă pe frunte și pe ochi, îi zise încet, stăpînindu-se :

— Bădiță, întoarce-te și d-ta în port, așteaptă-mă acolo, că o să vin eu să vă aduc răspunsul... las că fac eu tot ce trebuie.

— Apoi așa! așa om face!... om aștepta... dă... nu ni-i lăsa... că-i greu tare de străbătut pe-aici fără nimeni, între străini... și dac'a fi... te-om pomeni și noi și copiii... că dacă trăia și dascălul, D-zeu să-l ierte, se chiamă că se bucura și el... da vezi pe semne așa-i... de ce să zic și eu...—și bădița Sandu își inecă vorba într'un oftat adînc, în loc de a-și limpezi gîndul pe care-l avea în minte.

Clătînd din cap, își grămădi cu degetele lui noduroase legătura de cirpe, hirtii și decorații iarăș în sin, la locul lor. Și după ce își îndreptă la gît cămașa și sumanul, o porni la vale spre port, trăgînd încet, cu greutate, piciorul sting, rămas beteag din timpul războiului.

Iar Petre Corbu o luă și el la deal spre casă. Călcînd șovăitor, cu genunchii indoși, cu brațele moi, căzute 'n lungul trupului curbat, părea că urcă supt povara unei greutăți cu mult mai mare decît îl ajutau puterile să ducă.

Un grup de băeți zgomotoși veneau dinspre liceu. Sigur că are să-l salute.... și ca să nu răspundă, se abătui din drum cîntînd pe altă stradă. Un fel de teamă fără de înțeles îl chinuia amar, pe cînd mergea abătut cu ochii în pămînt, singur, să nu vadă pe nimeni și nimeni să nu-l vadă, nimeni să nu-l simtă... ar fi voit să treacă așa cum se strecoară o umbră.

Din cîte socoteli și planuri își făcuse în minte Petre Corbu, nu izbuti ca să îndeplinească nimic pînă la amiază. Dar era hotărît a'o ducă pînă la capăt. Avea să meargă la prefect, la polițaiu, să facă o listă de subscripție, și, dacă n'o putea, să-și ia leafa dela școală, are să se împrumute... în sfîrșit trebuie să găsească un mijloc de ajutor, și cit se poate de răpede, pentru nenorociții care-l așteptau în port, căci numai într'insul își puseră ei toată nădejdea.

Era ora trei cînd Corbu suia scările prefecturii. Incepuse a se plictisi măsurînd sala de așteptare și totuș ce politeță și bună-voință din partea prefectului, cînd l'a primit.

— A!... ce surpriză... poftim *colega*. Trebuie să știi că nu-mi uit nici odată breasla din care am ieșit, în totdeauna îmi face deosebită plăcere... Ia loc, te rog... ai să mă scuzi; numai citeva minute să termin afacerea asta, și sînt cu totul al d-tale.

Prefectul se așeză la birou. În picioare, în fața lui, aștepta un inspector comunal cu teancul de hirtii la supțioară.

Petre Corbu caută a se îndepărta cit mai mult de birou, căci se temea să nu-i stinghirească dela lucru.

Din fund, de pe scaunul lui, cerceta tot cuprinsul acestei săli reci și impunătoare. O mobilă de birou greoaie, masivă; jilțurile, îmbrăcate în marochin roșu, erau așa de mari că te afun-

dai cu totul în ele; în rame late aurite, portretele suveranilor și două tablouri mari: copii după Grigorescu. Jumătate din perețele din față era acoperit de o bibliotecă mare cu o înfățișare de catedrală, lucrare de artă—stejar sculptat—imitând un fel de stil românesc. Sub sticlele ușilor erau întinse niște pinze verzi, așa că nu se puteau vedea cărțile din rafturi. La un colț pinza era desprinsă și se putea zări un teanc de monitoare oficiale.

Privirea i se opri la biroul unde lucra prefectul. Ingropat în jilțul lui monumental, mindru și grav, prefectul impunea oarecum prin felul de a se prezenta. O figură mare pătrată, un păr aspru roșietic, tăiat scurt ca peria, mustățile scurte și răsucite, scoase de curind din bandaj, ciocul ascuțit îi acoperea bărbia rotundă; în ochii lui albaștri se cetea tărie, voință, încăpăținare. Un trup bine legat, chinuit parcă în redingota-i strimță, colțurile gulerului alb, prea înalt, se îngropau în gușa care începuse a se forma.

Petre Corbu neavînd ce face, căuta să-și dea samă de sfi-ala fără de rost pe care o simțea așteptînd în biroul acesta, în fața unui om care nu-i era străin.

Pe Jean Stroescu îl cunoștea foarte de multă vreme, din Universitate, pe cînd toți îl cunoșteau sub numele de Ioan al Stroii, de loc din comuna Netoșii de Jos din județul Teleorman. Făcuse seminarul și, în loc să-și urmeze meseria începută, se înscrisese la litere. Dar pentru că i se păruse și aci un cîmp prea mic de acțiune, făcuse și dreptul. Sănătos, muncitor și calculat, izbufise a băga în buzunar deodată două diplome de licență. În totdeauna trecuse victorios prin toate cotiturile și piedicile puse în calea vieții studentești.

Puțini erau acei care îl cunoșteau bine; tot se găseau unii care, pe șoptite, îi ziceau: *Echilibristul*.

Ca profesor în provincie, n'a stat decît trei ani, după ce trecuse cu nerăbdare prin toate culorile, își găsise în urmă o aripă protectoare.

În schimbul serviciilor aduse partidului, îl băgase și pe el în cameră, odată cu o întreagă *pleiadă* de talente tinere, ridicate din popor.

După doi ani, nu se știe prin ce împrejurări, făcuse o partidă strălucită—o văduvă bogată a unui senator mort de apoplexie.

Se lăsase de dascălie și făcea numai advocatură și politică. La venirea partidului său din nou la putere, i se dase pe mină întreaga situație a județului.

Și Petre Corbu, cum sta deoparte, urmărind din colțul lui mișcărilor prefectului, se încercă să surprindă în trăsăturile feței urmele vechi, regăsind în nuanțe chipul acela așa cum îl văzuse pentru întâia dată. Își amintea bine de el: era cu vre-o doi ani mai vechiu în facultate... parcă îl vedea: deșirat, cam îndoit, cu părul dat în sus, cu figura mare și numai citeva fire de mustăți, iar un puf neras îi umbrea fălcile late.

L'a întilnit întiaia dată într'o căsuță tupilată... din infundă-

tura noroioasă în dosul halei Traian, venise la un prieten să ceară un caet de note... acolo într'o singură cameră cu trei zeci de lei pe lună ședeau trei studenți la un loc... !cîtva timp mincase la acelaș birt—La Pirjoala ideală—in Șelari... era un grup mare de studenți săraci care mincau acolo... D. Nae Capama, patronul, scurt și gras, cu favoriții albi ca Franț Iosef...

Ce tip original era acest birtaș-bucătar!...

Și Corbu, c'un fel de mulțumire își opri gindurile asupra lui. Nu-l văzuse de multă vreme, până anul trecut, cînd l'a întâlnit în tren mergînd la Ploești să mai facă ceva incasări, după cum spunea el. Se lăsase de birt și, cu multă răbdare, urmărea datoriile vechi ale foștilor studenți.

Avea un carnet gros—*catalogul universității*, cum îi zicea el—finut la curent după Monitorul Oficial.

Acolo erau trecuți datormicii cu numărul meselor, anul, luna și ziua de cînd și până cînd aveau de plătit și, în dreptul fiecăruia, d. Nae scria pe rînd numirile care se făceau cu data, funcția și locul unde se află fiecare. Erau acolo înscrise citeva generații de profesori, magistrați, avocați, doctori, funcționari mici și mari—toată scara ierarhiei sociale într'o statistică desăvîrșită.

Carnetul lui domnu Nae Capama ar fi, desigur, un prețios document de cercetare pentru istoricii care ar căuta să pătrundă spiritul și prefacerea societății rominești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea... Și Petre Corbu începu să zîmbească la ideia ciudată care-i veni în minte: „Ce mutră ar face prefectul, dacă i-ar aminti că i-a văzut trecut, în carnetul nenorocit, numele și suma ce avea de achitat pentru mesele de la *Pirjoala Ideală* de acum vre-o opt ani în urmă?“...

Zbîrniitul tremurat al unei sonerii îl făcu să tresară. D. prefect, supărat, chemase pe registrator...

După o bătae sliosă în ușa, registratorul intră indoindu-se de șale.—O figură veștedă, îmbătrînită înainte de vreme; un suris acru îi încreția buzele supțiri, pe cînd își încheia nasturii ja-chetei.

Făcuse de sigur vre-o greșală, ceva, la înregistrare, căci prefectul se încruntase privind hirtia ce o ținea în mînă.

— Ți-am spus domnule, să-ți bagi mîințele în cap... uită-te la număr... asta e pentru a treizecea oară...

— Nu sint eu vinovat, am spus lui d-nu șef că.... dar prefectul îi taie scurt vorba:

— Am terminat! și dupăce îi aruncă hirtia jos, făcu spre ușă cu mina un semn hotărîtor și stăpînit.

— Știam că-i o secătură, nu-i spuneam eu lui Vasilescu, cînd mă plictisea la alegeri cu protejații lui? și prefectul, parcă simțînd nevoia de a se explica, se întoarse cătră Corbu:

— E groaznic, monșer!... sint sătul până în git de politică.... De cînd crezi că lupt să scot politica din administrație în județul meu.... uite, citește ici: —și el arată mindru spre ușă.

Nu mai atunci Corbu văzu, lipit pe sticlă, un aviz pe care nu-l observase la intrare. Prefectul ceti rar și apăsat:

AVIS

Funcționarilor din acest serviciu le este absolut interzis de a recurge la intervenții exterioare, meritele lor proprii și interesele serviciului fiind, singure, bazele aprecierii șefilor lor. Orice fel de intervenții în acest fel constituiesc o notă rea pentru funcționarul respectiv....

— E! Nu-i clar?... spune?... ei bine, te desperează uneori, pe onoarea mea!—și prefectul se ridică din fotoliul în care șezuse infundat. Dupăce-și agăță degetele în răscoiala jiletcei, subțioară, scoțind pieptul înainte, bombat, făcu vreo cițiva pași largi în lungul camerei. Lingă fereastră, în dreptul lui Corbu, se opri:

He!... nu-ți inchipui, monșer,—incepu prefectul dindu-și capul pe spate și privind pe geam afară—nu știi cit am avut de luptat aci! Aveam adversari tari, politiciani vechi.... acum pot zice că sint aproape stăpin pe situație...

Dar nu-ai spus încă afacerea pentru care ai venit?

— Sint niște veterani care vin din Dobrogea....—și Corbu îi lămuri cazul, înșirind toată istoria pe care o mai repetase încă de cîteva ori în ziua aceia

— Chestiunea e mult mai dificilă decit ți-ai inchipui. Nu pricep de ce nu rămîn oamenii ăștia în Dobrogea. Guvernul face sacrificii colosale pentru dinșii, și ei nu vor să stea acolo. E de speriat, frate, cit e de ignorant și de îndărătnic țăranul nostru; nu, nu trebuie să ascundem defectele.

— Bine, dar nenorociții ăștia nu vezi că sint victimele administrației? se incercă să spue Petre Corbu. Prefectul însă îi tae vorba.

— Exagerații, monșer, dacă te-i potrive la toate pretențiile, apoi nu știu, zău, unde am ajunge.

Nu, nu, cu sentimentalism nu se poate face administrație. Voi, care nu faceți politică, aveți o mentalitate curioasă. Ministerul dă ordine severe pentru a inlesni mutarea și stabilirea veteranilor în Dobrogea, și eu să fac contrariul, să mă apuc să-i transport din Dobrogea înapoi, la locul lor!... Nu vezi că-i absolut imposibil? E absurd, monșer!...

Ce-ar zice prefectul de Constanța, care îmi dă telegramă să-i trimit înapoi?... și n'ai idee ce tip susceptibil... și-i foarte tare la centru.

— Ei bine, dar ce-i de făcut? O să-i lăsați așa să moară de foame?—și Petre Cerbu se sculă enervat de pe scaun.

— Dar până acum de ce n'au murit? Lasă-i, cum au mers până aici, merg și de-acum încolo. Nu le purta grija. Mai întâiu că nici nu sint oameni din județul meu, ce o să mă amestec eu în atribuțiile altora? Mă rog, dacă ții numai decit, o să dau ordin polițaiului ca să-ți dea concurs pentru o listă de subscripție. Dar cred că cel mai bun lucru ar fi să-i indemnii să se întoarcă înapoi. Dacă nu vor, atita pagubă. Las'că nici nu avem

bilete de drum, dar și dacă așa avea, își spun sincer că nu le-aș da, pentru că a-și lucra contra convingerilor mele.

Și prefectul începu a-și desfășura o întreagă teorie asupra colonizării Dobrogei după sistemul din antichitate al Romanilor; asupra drepturilor și naționalităților din această provincie, adevărat mozaic de rase; trecind apoi la mica și la marea proprietate, cultura intensivă și extensivă, pentru a sfârși tot cu chestia raselor — partea sa favorită, ca fost profesor de geografie, pe care o predase după noile metode.

Inspectorul comunal, care regula dosarele la birou, își ridicase capul, privindu-și cu admirație șeful. Iar Corbu, care la început ascultase și el, la urmă își pierde răbdarea; sta privind nedumerit la bustul lui Costache Rosetti, care părea că și-a întors capul ca să vadă mai bine și el pe prefect.

Statuia aceasta de teracotă își făcea, la prima vedere, o impresie stranie; cercetată mai de aproape, găseai pricina: fusese stricată și i se lipise gitul strîmb.

După ce se lămurii și asupra privirii lui Costache Rosetti, Corbu se găti să plece, iar prefectul înfierbîntat izbi cu pumnul în soneria de pe birou:

— Alecule, dă-mi pardesiul!

Cînd a ajuns Corbu la liceu, numai era decît directorul și încă doi profesori.

— Salutare, Corbule, da parcă n'ai curs azi, ce cauți pe aici?

— Venisem pentru leafă. Am mare nevoie de parale.

— He!... tocmai peste șese zile incasez mandatul.

Și după cîteva momente de șovăire, Corbu se hotărî să încerce:

— Mi-ai face un mare serviciu, dacă ai voi să-mi girezi o poliță.

— A!... îmi pare rău, dragă, că nu mă cunoști; apoi nu știu că eu din principiu nu dau giruri? În viața mea n'am iscălit o poliță. Îmi pare rău, dar mi-i imposibil, nici lui frate-meu nu-i girez, pe onoarea mea. Dar uite Tuduriu se ocupă cu dările-averi de astea.

Sache Tuduriu, profesorul de matematici, era un om scurt, gras și roșu, care gîlbia într-una de osteneală, căci era în adevăr foarte activ. Avea atîtea ocupații, încît umbla toată ziua cu ușa din trăsurile primăriei, care îl aștepta la poartă până își făcea ora de clasă. Pe lângă slujba școlii, mai era și consilier comunal, director la o casă de economie și ajutor, membru în consiliul de administrație a băcăniei cooperative, și cultiva sistematic o vie din apropiere, pentru care primise medalie de aur la expoziția jubilară, căci prezintase cea mai frumoasă varietate de struguri din județ.

Tuduriu îl trase pe Corbu deoparte lângă fereastră. Și pe cînd îi vorbea încet, asigurîndu-l că va cerceta el... să-i facă un bine... știe el undeva într'un loc sigur... se pipăia prin buzunare:

necăjit că nu găsește ceia ce caută.—De obicei avea asupra lui cite o poliță în alb pentru orice întâmplare. Numai funcționari-lor și ofițerilor le găsea el bani, pentru alții străini niciodată nu putuse să facă rost de împrumuturi.

— Uite!... trece și d. prefect *Arivescu*—zise rîzînd Aurel Stamatîn, profesorul de franceză, care se oglindea în geamul celorlalte ferestre, răsucindu-și firele unei bărbuțe blonde frizate.

— Păcat că nu l'ați văzut ce poză avea în trăsură, e tipul clasic de arivist, parole d'honneur.

Stamatîn, care avea conducerea ziarului opoziției din localitate, își făcea o plăcere necăjînd pe director pe tema aceasta.

— Stroescu!, izbucni directorul, Stroescu! orice mi-ați spune d-voastră, e un om de resort; și-a pus în joc toate mijloacele ca să ajungă acolo unde rivnește oricare. El a triumfat în viață, a învins, a dovedit că e mai tare decît noi toți în lupta pentru traiu... Ce-mi vorbiți mie de scrupule, cinste, morală... mofhuri de idealisti impotenți!... Până cînd, mă rog, cutare loc în conducerea statului să-l ocupe vre-un ciocoiu bogat sau un imbecil cu pretenții, și nu un om de valoare, cu talent și calități reale.

Tocmai pentrucă Stroescu s'a ridicat de jos, cu drept cuvînt i se poate spune că e fiul meritelor sale. Ce!... țara n'are nevoie de talente tinere și viguroase?

De unde vrei să le ia, dacă nu de jos din popor?...

Și pe tema aceasta urmau discuții infierbîntate, nesfîrșite, în cancelaria liceului, între profesori, care de multe ori aduceau ca martori umbrele lui Darwin, Nietzsche și ale altor răposați cugetători, pentru a sprijini, cu teoriile lor, unele păreri care se desfășurau ciasuri întregi, chiar după sunarea clopotului de intrare în clasă.

De două ceasuri Petre Corbu se frămîntă pe scaun fără a putea prinde un moment de hotărîre. A băut două cafele și a fumat vre-o șese țigări. Venise la cafeneaua din centru—la clubul lui Sărdică, cum îi spuneau orășenii—pentru a vorbi polițaiului. El ar putea găsi vre-un adăpost și hrană veteranilor din port; sau, în tot cazul, ar aduna cițiva lei printr'o listă de subscripție.

Sala geme de lume, de fum și de zgomot. Strigăte în gura mare, ciocniri de bile și tacuri de bilearde, izbirea pietrelor de domino pe marmora meselor, rostogolirea zarurilor la jocul de table—un amestec de atitea zgomote deosebite, înecate în forfotul nesfîrșit și monoton al celor două lămpi mari—*sistem modern*—care slirîie întocmai ca două oale de fasole grasă puse la fiert.

Singur, dela masa lui din colț, Petre Corbu urmărește toate mișcările polițaiului, care joacă pocher cu doi necunoscuți la masa din față.

Din cînd în cînd capul acela chel, rotund și lustruit dispare învăluit în norii de fum de tutun. Și cînd fumul subțiat se risipește, îi apare iarăș deslușit figura șefului poliției locale: obra-

jii plini și fălcile mari, ochii mici și reși, și sub nasul scurt cu nările lărgite o păreche strașnică de musteți sure și afumate. Șeful pare a fi un jucător foarte calculat; cugetă adinc în fața problemelor jocului, stringe crunt din sprincene la fiecare carte aruncată pe masă. Pentru a recăpăta puteri nouă, soarbe setos dintr'o veche țigaretă cu un capăt de chihlibar cit nuca de mare— „o giuvaeră foarte antică, suvenir de cind cu anchetarea crimei grecilor din port“, le spunea el celor care-i admirau această piesă vrednică de muzeul de antichități.

Petre Corbu nu îndrăznește se intrerupă jocul,—are să aștepte, își zicea el în gând, momentul potrivit, cind s'o termina partida și s'o face cărțile din nou... are să-i explice cazul, așa ca să-l miște, să-l facă să se intereseze.... și mai la urmă e chiar dator, în slujba lui, să se îngrijească de soarta acestor nenorociți... e cel mai în măsură să meargă cu lista, cunoaște pe toți din sală... ce Dumnezeu! tot trebuie să se stringă ceva dintr'atita lume... un pic de inimă numai și... oricum nu poți lăsa nici un cine să piară de foame afară în ploae...

Hotărit cere o foaie de hirtie și scrie cu litere mari: „Listă de subscripție pentru ajutorul celor trei familii de veterani care mor de foame în portul nostru.“ Numărul curent, Numele și numele, Suma subscrisă.

Afară toarnă cu găleata. De citeva ori se deschide ușa și apare cite-o umbrelă leoarcă de ploae; din întunericul de afară o suflare rece de vînt străbate făcînd să tremure flacăra lămpilor, de pare că se clătina întregul cuprins al cafenelei.

Petre Corbu începe să se neliniștească; și-a pierdut răbdarea așteptînd.

Atîta vreme de cind amină și nu e în stare să găsească un moment hotărit de voință. De necaz începe a se judeca singur muștrîndu-se de slăbiciunea asta revoltătoare.

De ce atîta sfială?... Ce are de riscat?... Parcă cere pomână pentru el? E chiar o faptă frumoasă a contribui la o facere de bine. Oricum ar fi mulțimea asta, dar în simțirea fiecărui om există o coardă care vibrează de mulțumire, cind știi că ai făcut o faptă bună. Și Petre Corbu își freacă templele necăjit; îl doare capul, a fumat, se vede, prea mult. E așa de acru și încacios aerul acesta cald din cafenea... Prin nurașii de fum albăstriu, care plutesc într'o incolăcire moale și leneșă, abia se zărește ciasornicul din părete purtîndu-și în cadență limba lui neobosită.

O sforțare eroică; se scoală hotărit în picioare; dar tocmai în același moment îi trece pe dinainte un tînăr elegant, care se oprește drept la masa polițaiului.

E Trăcuică, grefierul tribunalului sau *arbitrul eleganței*, cum îi spun prietînii.

„Fir'ar al dracului de secătură pomădată, acum și-a găsit și el să vie?“ borborosi cu necaz Petre Corbu, trîntîndu-se din nou pe scaun. Grefierul însă avea gînd de stat; de obicei el

nu juca, dar îi plăcea grozav ca să privească. După ce-și atirna în cuer, cu multă grijă, pardisiul cenușiu vârgat mlădiindu-și talia, se așeză pe scaun, își scoase mânușile *gris-perle*, instalându-se dealbinelea la masă.

Petre Corbu amărit, ca să-și mai liniștească necazul, ia o revistă de pe masa vecină. Un număr vechiu din *Illustration*. Gravuri cu scene din revoluția rusească: „Foametea în Rusia de Sud“, „Vinzarea copiilor“. Se văd țărani zdrențuiți, figuri sălbătice cu părul vilvoi, cu bărbile mari incilcite... femei slabe cu priviri rătăcite, cu pletele în vînt, își tirie copiii goi și diformi ducîndu-i la vînzare, pentru o bucată de pine.

Îi face rău atitea grozavii. Intoarce foaia: „Popa Gapon și turburările din Petersburg“.

O mare de capete în clocotul nebunei răzvrătiri. Mii de brațe ridicate amenințător, stringînd cu degetele încheștate pietrele scoase din pavajul străzii... în fund un escadron de Cazaci crunți aplecați pe cai, șerpuiind cnuturile în aer, se reped la șarjă în zidul omenesc al mulțimii turbate.

Înflorat, Petre Corbu închise revista și o aruncă pe scaunul de alături.

Ridicîndu-și capul, dă cu ochii de alișul care se legăna atirnat la globul lămpii. Cu litere mari, pe hirtie roșie, se anunța splendidul Bal al Societății Funcționarilor Romîni. În colțuri, scris oblic, cu litere de o șchioapă: *Regina Balului, Regina Balului; Ua cavaler 2 lei; O damă 3 lei...*

Și săcătura cea care nu mai pleacă de la masa polițaiului!... Visător, pe altă lume dus, arbitrul eleganței, cu privirea pierdută în vag, își freacă între două degete cirligele mustăcioarelor și vița de păr lins ce-i cade pe frunte drept la mijloc.

„Ce lume fericit de stupidă!“ își zice Petre Corbu și, pe cînd își scoate ceasornicul din buzunar, i se pare că trebuie să se corije: „ce lume stupid de fericită!“ Se uită și la pendula din părete: 9 ore fără cinci minute. Și el care încă n'a reușit să facă nimica... E teribil să nu fii capabil nici de atita acțiune. Inseamnă că nu are nici un pic de voință.... Cînd va bate ora 9, punct, se va scula de la masă și va da lista polițaiului.

Cu ochii țintă înainte, pe cînd numără bătăile ceasului, își stăpînește bătăile inimii ce i se par de două ori mai dese. La ultima lovitură se scoală hotărit și, pe cînd își pregătește lista, zărește în fund spre ușă pe comisarul cel tînăr din port, care își scutură pelerina de ploaie. Fără al slăbi din ochi, îi aține calea zîmbindu-i bucuros. Simte bine că e un sprijin tare de care trebuie să s'apuce.

— A!... salut d-le Corbu!... Ce făcuși cu protejații d-tale din port? Ai fost la prefect?

— Da, însă n'a vrut să le dea bilet de drum.

— Dar primarul? Dar cu lista de subscripție?

— Nici el n'a voit să le dea nici un ajutor. Cu lista tocmai acum voiam s'o dau d-lui polițai.

— Ha!... eram sigur, m'așteptam eu la asta din partea dumnealor. Dați lista incoa, trebuie să scoatem ceva de la atita lume.

Și comisarul se duse întins la masa polițaiului. Fără a-și ridica ochii de pe cărțile de joc, ascultă toată povestirea cazului până ce deodată d. polițai explodează, adresindu-se celor doi jucători.

— E teribil, domnule, pe onoarea mea, cu fillizonii ăștia, care au intrat în poliție!... ce-mi umblă dumnealor cu *traviate* de astea!—traviată numea d. polițai orice fapt pe care-l considera prea modern.

Petre Corbu urma mașinalicește pe comisar, care întindea lista pe la mese, spunind în gura mare:

— Pentru niște veterani, care mor de foame în port, domnilor!

— Ei, asta-mi place, iar cu liste ciupitoare!... nu se mai sfirșesc pomenile astea, domnule? zise indignat șeful poștei.

— E rușine, monșer, să umblați cu cerșitul, adăugă furios un altul.

— Cu veteranii ăștia a ajuns o adevarată halima. Nu te mai poți întoarce de răul lor; pe toate drumurile îi întilnești! A-titea pretenții, e scandalos, pe onoarea mea!...

— Nu sint ei de vină: statul care i-a învățat cu nărav— Cînd spuneam eu să nu le împartă porumb astă iarnă, că-i învață rău, nu voia nimeni să m'asculte, zise un bătrîn respectabil, fost membru în consiliul județian.

Unii se făceau că nu aud, își făceau de lucru și se arătau din ce în ce mai adinciți în socotelile jocului. Alții se iscăleau cu îngrijire pe listă și, în schimbul gologanilor pe care îi numărau, se simțeau în drept a face cite o morală bine simțită.

— Foarte rău că nu stau în Dobrogea... Statul face sacrificii, țara noastră are nevoie de o populație rominească viguroasă acolo în mijlocul străinismului.

— Sint năraviți, domnule! Nu trebuie încurajați... de atitea ori am zis și zic că cea mai mare crimă este de a încuraja în asemenea ocaziuni lucruri de astea, care în loc să muncească într'un mod sărac și curat, dumnealor imi umblă după căpătat ca și calicii.

— Dar i-ați văzut? Mor de foame în ploae, domnule, cu femei și copii, se încearcă să spue comisarul.

Vre-o citeva voci deodată s'amestecară strigînd:

— Nu moare nimeni de foame în țara rominească.... muncă, domnilor! muncă!... în străinătate cum trăesc oamenii?... sfirși convingător rentierul Dănilă Zălogeanu, veneratul președinte onorific al societății pentru protecția animalelor din localitate.

Arbitrul eleganței, care se sculase îndată ce văzu pe comisar venind cu lista la masa polițaiului, izbuti să se strecoare printr'o manevră iscusită, așa că nu se mai întilni cu lista fatală.

Căpitanul Lulea, un bătrîn pensionar, își făcea, ca de obi-

ceiu, somnul de după masă la cafenea ținind sub cot jurnalul *Timpul*, spre necazul celor care voiau să-l cetească.

— De ce n'o fi dormind omul ăsta acasă? Întreba adesea cite unul.

— Ca să țină pe loc sub mina lui *Timpul* cât mai are de trăit, răspundea altul, încintat de înepătura spiritului, ce trebuia să usture pe bătrînul căpitan, care totuș sforăia înainte liniștit și senin.

Ușurel, ca să nu-l sperie, comisarul îl trezi din somn.

— Domnule căpitan, vă rog pentru niște veterani... știu că d-voastră sinteți un om... care....

Și căpitanul, după ce-și potrivi ochelarii pentru a citi lista dela depărtare de un metru, își scoase din punga lui de mărgelă o patacă de doi lei și zise tare cu glas răgușit și aspru:

— Hai, remonților, puneți ici cite un franc; e rușine pentru oștirea de azi să-i lăsați pe drumuri pe cei bătrîni, care au făcut războiul și ridicat țara asta. Ofițerilor tineri strinși în jurul biliardului li era rușine să nu se înșire și ei pe listă, dar mai toți se jurau că nu mai au parale.

— Dacă vine acum înainte de soldă! Punem nu cite un leu, dar și cite zece tigri, cînd vom lua solda.

S'a hotărît ca să pue pentru toți remonții căpitanul și să-i încaseze pe urmă la 20 ale lunii.

Doi greci și un evreu de lingă masa căpitanului, au pus cite jumătate de franc, iar Tane, turcul cu chiristigia din port, scoțînd din briu o pungă de ibrișin roșu, numără tacticos un leu și trei zeci în gologani de cite zece bani. Apoi înșirînd pe două linii niște cirlige strimbe, își puse pe listă cu sfințenie iscălitura lui *a la turca*.

— Este greu tare asta nume bre scris a la franca,—sîrși el oarecum rușinat.

Dupăce se depărtă comisarul cu lista, Tane zise în gura mare ca să audă și ofițerii de la biliard:

— Asta mare rușine vine la obraz, bre... om sarac este asta veteran... el fost așchir ama bre!...

Cînd a ajuns cu lista la masa cea mare din fund, jucătorii erau infierbîntați la culme. Da un banc monstru domnul Tase Ostroveanu, un arendaș din județ—om bogat și sărbătorit de toată lumea cafenelei, căci el însușelea jocul de cite ori se răpezia de la moșie cu afaceri prin oraș.

— Domnilor, niște veterani care mor... Dar înainte de a termina vorba, treizeci de glasuri izbucniră deodată în furie aprinsă—cîștigase bancul și perduse ponții:

— Ce te viri, domnule, aici, să ne strici jocul!

— De pomeni ne arde acuma?

— De unde dracul ați mai ieșit și cu sfînțuia! asta?

— N'aveți nici rușine, domnule, să umblați ca orbeții!...

— E teribil, pe onoarea mea, cu obiceiul ăsta oriental....

• o mizerie care numai la noi o poți vedea.

— Zi-i țara rominească și pace!

— În altă parte se cere la ușa bisericii, la pod, dar nicăeri nu se permite așa ceva într'un club civilizat.

Dupăce s'a mai potolit zgomotul infernal pe care-l ridicase indignarea și revolta generală, Lică Tiberian, care făcea pe cru-pierul, aruncind și culegind banii c'o ușurință uimitoare, zise cu un ton dramatic și plin de duioșie :

— Nu-i așa, coane Tase, că'n țara rominească nu moare nimeni de foame? Dar vai! ciți n'or fi murind de sete!... Max!... două halbe aci la conu Tase.

Și jocul urmă în hazul tuturor.

Corbu rămase citeva minute lângă ușă, căutînd în jurul lui la toată lumea aceia care foia în cuprinsul cafenelei. Dar simți că nu se mai poate stăpîni; singele i se suise în obraji, îi viji-iau urechile; și, fără a-și da samă, stringea cu degetele încleş-tate speteaza unui scaun. Scurpă în jos răstit și ieși trîntind ușa după dinsul.

Afară începu să soarbă cu lăcomie aerul rece care-i umfla pieptul; aer, avea nevoie de mult aer ca să nu se innăbușe. Sim-ția o trebuință de a se judeca, de a se lămuri, vorbind cu sine însuși fără milă, fără slăbiciune.

... Ce ridicul!... ce naiv!... să nu cunoști lumea în care te invrtești... asta-i lumea din care faci tu parte... mai este o lume, dar aceia e departe, afară, necunoscută... Desigur sint două lumi aparte...

Nu-i venea să se întoarcă acasă. O trebuință de a rătăci îl impingea înainte. Dupăce ocoli citeva străzi fără de țință, mer-gînd grăbit, alunecînd la fiecare pas prin noroiul cleios, se po-meni fără să știe iarăș pe drumul dinspre port. Ploaia încetase. O ceață deasă ca fumul se lăsa în jos greoaie, apăsătoare, pe stradele pustii întunecate. Portul era gol. Lucrul încetase de mult și în noaptea asta neagră și ploioasă nu se vedea țipenie de om. Era o umezeală rece, care pătrundea până la oase și un aer încărcat, înăbușit de mirosul greu și acru de canale, de la butoaele cu pește sărat și de la niște porumb stricat, aprins în-tr'un șlep din port.

Dupăce trecu peste citeva rînduri de șine, strecurîndu-se printre vagoanele cu cereale, se opri pe cheiul vechiu de piatră. O umbră mare îi închidea drumul; se apropie cu grijă,—recu-noscu o movilă de saci cu griu pregătiți pentru încărcarea de a doua zi.

Un suris amar îi încreși buzele și nu putu să-și stăpînească un gînd care îi venise în minte, fără să știe cum: griu... pinea noastră cea de toate zilele... să mori de foame lângă sacii cu griu... ce crudă ironie... Dar unde s'ar fi băgat ei?—se întreba Petre Corbu, cătînd în jurul lui prin întuneric, pentru a-și da samă de locul în care se găsea. Nicăeri nu se simțea nici o mișcare. Felinarele abia licărînd, ca niște pete roșii, se înșirau în lungul digului departe. Tirziu recunoscu un rînd de magazii...

pe aci desigur trebuie să fie grămădiți... s'or fi adăpostit de ploae.

Și dacă i-ar vedea ce-ar putea să le spue?... Desigur că ei l'au așteptat toată ziua... Ce rușine ar simți, dacă ar da ochii cu dinșii... Nu, nici nu trebuie să-l vadă până mine, cind o putea să-i ajute într'un fel...

Și deodată un fluer ascuțit, prelung ca un strigăt plingător, venind dinspre apă îl făcu să tresară o clipă. Era desigur vre-un vapor care plutea prin ceață.—Surprins, se întoarse și se opri pe marginea cheului.

Pe Dunăre nu se putea zări nimic din haosul întunecat pe toată întinderea fără de capăt. Numai jos, la picioarele lui, apa neagră, lucioasă se vedea fierbind răscolită în valuri. Pe cind se chinuia cu ochii ațintiți ca să străbată noaptea, îi sfișii iarăș auzul un fluer lung și repetat, care vibra ca o chemare de ajutor parcă din ce în ce mai tare. Cu încetul se desluși o umbră neagră, care creștea prin ceață, și coada-i uriașă părea că se tîrește în urma ei pe apă. Și deodată îi apără un ochiu viu de lumină roșind prin întuneric.

Era un remorcher cu patru șleperi care forfotea pe dibuite tăindu-și cu frică drumul prin ceața și noaptea întunecoasă.

Corbu se întoarse iar printre magazii, ar fi voit să-i vadă numai, dacă mai sînt acolo.

La spatele unei clădiri se desprindeau în forme ciudate umbrele caselor cu toată încărcătura lor. Cîteva pete se zăreau albind printre casele înșirate la rînd,—erau boii dejugați, care rumegau ghemuți de frig și umezeală.

Ca să nu fie simțit, el pășia încet în virful picioarelor, ținindu-și răsufllarea. Acolo jos, pe pămîntul ud, în noroiu, dormeau oameni și vite grămădă la un loc. Se auzeau sforăituri adinci, răgușite; un oltat prelung; din grămada de jos venea un scîncet slab de copil și parcă cineva gemea încet, înăbușit...

Deodată izbucni fără de veste un lătrat furios și se ivi la doi pași capul unui cine lățos, zbirlit, cu ochii scăpărînd, printre roțile unui car, de unde se afla legat.

— Cine-i acolo, mă?..

— Ia sai, măi Neculai, că pe aici la oraș sînt mulți pirlaci!—se auzi un glas răgușit de supt un car.

Și Petre Corbu, tresărînd de spaimă și de rușine, se depărtă în fugă. La marginea cheului se opri. De pe apă, de departe, venea un scrișit jalnic sfredelindu-i chinuitor auzul,—cirma vre-unui vas, învîrtindu-se în fișini, se văita bătută de valuri.

Incepuse a sufla un vînt rece dinspre apă, și picături mari de ploae șfichiuiiau prin aer.

Și el, cu nervii ațîțați, infierbîntat își sălta pălăria, ca să-și răcorească fruntea inecată de sudoare. O suflare repede de vînt îi zmunci pălăria înainte ca el s'o poată apuca. Se repezi după dînsa cîtînd s'o reție în rostogolirea ei dealungul cheului prin noroi. Dar vîntul o mina de-a dura cu atita repegiune, că n'a

foșt chip s'o prindă până la capăt, cind s'a oprit privind'o cum se duce plutind pe fața apei.

Jos, în fața lui, la capătul cheului, valurile gemeau de mînie, învîrtite în loc, după ce izbeau furioase în colțul de piatră care li se împotriva cu îndărătnicie în drumul lor la vale.

Un fior de groază îi săgetă prin trup și-l cutremură silindu-l să plece de-acolo de pe cheu. Și-atunci o teamă copilărească îl cuprinse, teamă neînțeleasă și cumplită îi îngheță suflarea. O luă la fugă perdut și în neștiire, așa de-a dreptul, prin noroi și apă, năuc, gonit parcă de cineva din urmă. De cîteva ori se împedecă de șinele drumului de fier în fuga lui nebună prin întunericul nopții, prin ploaia care-i curgea pe capul gol înflorindu-l din creștet până în tălpi.

Depart, după ce eși din port, se opri reculegîndu-se... Ce copilărie,— îi era frică să nu întilnească pe cineva care să-l vadă în halul în care se găsea.

Stradele erau pustii.

Huruitul unui șir de trăsuri răsuna făcînd să zbirnie ferestrele caselor. Trăsurile intrau în curtea prefecturii, unde se zărea lumină la geamurile din rîndul de sus. Balul funcționarilor publici începuse. De-acolo, din lăuntru, scăpau afară picurînd sunete dulci, pe care vîntul le lura gonîndu-le răslețe prin aer și prin ploae.

De undeva de departe se auzea un cine lătrînd îndirjît, cu dușmănie, prin negura acelei nopți urite și întunecoase.

Corbu, cind a ajuns acasă, era ud până la piele. Suia scara pe din dos, cind îi ieși înainte servitoarea...

— Vai de mine, conașule, inceptu uimită mama Marghioala, d'apoi pe unde v'ați băgat, stați să vă aduc papucii că prăpădiți covoarele cu noroiul ista.

— Lasă că nu-i nevoc,— și Corbu intră înăuntru, se așeză pe un scaun și inceptu să-și pipăe părul ud cu batista.

Pe ușa deschisă, din camera de-alături, se repezi în fugă un copilăș ca de vre-o cinci ani, grăsuț; venea numai în cămeșă de noapte, lipăind cu picioarele goale.

— Ce, nu te-ai culcat încă, Sorică? și Corbu îl luă pe genunchi, mîngîindu-i părul creț, inelat.

— Da' de ce n'ai mai venit, tată?

— Am avut treabă în oraș. Dar tu ai fost cuminte? Ce-ai făcut toată ziua?

— Nu, n'am plîns deloc, da' eu credeam că și mata ai plecat cu mama. Să vezi, fără ca să fiu vinovat, mama Marghioala m'a făcut că sint țaran; a spus că numai băeții de țaran umblă desculți, boerii umblă cu pantofi prin casă. Ș'apoi dacă am umblat așa, sint țaran?...

— Da sigur... dacă umbli așa,— murmură Corbu, ducînd în brațe pe copil până la pat.

— Hai... culcă-te... și lui tata i-i somn.

Dupăce făcu vre-o cițiva pași nesiguri prin casă, abătut, Petre Corbu se trinti pe pat zdrobit de oboseală. Voia să adoarmă, să uite totul, să scape de gindurile negre care-l chinuise în ziua accia. Dar somnul nu venea să-l prindă. Gazeta, pe care-o citea în fiecare sară, acum a aruncase chiar dela primul rind. Ce scirbă îi era de acciaș comedie proastă, care se repeta pe aceleași coloane zilnic, mereu cu titluri mari așa de strigătoare: *Triumful opoziției!... Glasul poporului!...* Ciți vicleni? și ciți naivi?... Nu, n'are să mai citească gazete.... o lună, două.... cîteva zile la început e mai greu, ca și cînd te lași de un obicei, pe urmă e ușor.... nu ai nimic de pierdut.

Ca să mai uite, luă să răsfoiască o carte de-a lui Tolstoi, *Dezmeticifi-vă*, —ultima scriere din timpul războiului ruso-japonez.

Rindurile îi jucau supt ochi; și fără a-și da samă, îi căzu cartea din mină. Cătînd printre gene, cu ochii în tavan, în lumina slabă ce tremura de para luminării, se desprindea din ce în ce mai clar chipul acela de bătrîn cu barba albă, răsfirată peste cămeșa de pinză groasă țărănească. Ce sîntă și măreață figură de apostol, rămas parcă din alte vremuri, ca să propovăduiască pacea, făcîndu-și din dragostea cătră aproapele cel mai înalt scop al vieții sale.

Dar e tîrziu și ar voi s'adoarmă odată. Așa-i de obosit, că-i pare peste puțință de greu să sufle în luminare. Abia își urnește mina, turtînd cu cartea muclul luminării care să stînge înăbușit.

Cu cît se chinuește să ție ochii închiși, cu atît i se luminează în mînte oglînda trecutului uitat. Vedenii, culori și chipuri se perindează unele alungate de altele, ca 'ntr'un vîrtej de joc amețitor.

De ce nu poți să fii stăpin întotdeauna, ca să oprești cînd vrei morișca asta ce se 'nvirtește într'una fără de voința ta? Și'n invîrtirea ei, de unde scoate oare imagini prinse odată și reținute în umbră, undeva, ca să le treacă numai prin cercul de lumină și apoi să le 'ntoarcă iarăș la loc, în întuneric?...

.... Și ploaia care nu mai încetează afară! Curg streșinile într'una c'un zgomot așa de uniform și de nesuferit, că i se pare un sfredel ce se invirtește în urechi adînc până la crier.

Și parcă cineva îi repetă, prin ropotul de ploae, cuvintele pe care le auzise de-atîte ori în timpul zilei: „domnilor, sint niște veterani care mor de foame în port“.

.... Și-i vede înșirîndu-se zgribuliți în ploae, tirîndu-și o-pîncile în noroiu.... femeile stringînd la piept copiii slăbănogi, ca să le dea căldură.... vitele slăbite mugînd și tremurînd de foame și udeală.... și carăle în drum, cu lucruri grămădite, restul gospodăriei risipite, puțînul rămas din tot avutul pe care-l mai pot duce pribegii în rătăcirea lor.

E parcă o mină nevăzută care anume îi poartă vedeniile acestea în șir pe dinainte. Și ca să scape odată, el se întoarce cu fața la pîrete, trîgîndu-și plapoma pe cap.

De teama de-a gândi, voește să adoarmă pe loc, nimic să nu mai simtă. De cite ori se încearcă să fugă, parcă-l întoarce cineva înapoi, un glas care-i sullă în ureche mereu, chinuitor: „Sint frații tăi!... Nu-i mai cunoști?”

Risipite vin amintirile, într'un amestec zbuciumat de umbre și lumini. Cu incetul se limpezesc și se 'ntrupează icoane din trecut, pe care cu ochii închiși le vede din ce în ce mai vii:

... Un băețel desculț pe prundul Troțușului, departe, se chinuște s'adune un cird de giști, și-l frige la tălpi pietrișul care arde în arșița de-amiază.... În poarta bisericii un om negricios, tăcut și năcăjit,—e tatul lui,—stă de vorbă cu'n unchiaș, care se jăluște că s'a uscat pământul, că dacă s'or pierde popușoi, ce-or mai minca la iarnă. Și parcă se vede amestecat prin mulțimea aceia care se trăgănează încet pe drum, înspre ogoare.... părințele Ilie în veșmintele de slujbă.... tot satul a eșit cu prapuri și icoane la cimp, să facă rugăciuni.... și toți ingenunchiază pe bulgării uscați din arătură.... cătind toată mulțimea cu ochii în zarea albăstrie a cerului de vară, rugind pe Dumnezeu ca să delege ploaja....

Apoi se revedea în dealul dela Coman, unde șezuse zile și săptămîni întregi, la tirlile de vite.... Tirziu, spre asfințit, cînd creasta cea mai din fund se rumenea în zare, atunci s'auzeau tălângile sunînd și începeau să vie spre bordee flăcăii și băeții mai mărunței cu vitele dela păscut.

La focul de găteje uscate care trosneau în bătătură fierbea ceaulul până se stringeau cu toții la mincare. Iși amintea cum s'așezau cu toții roată la pământ în jurul mesei mici cu trei picioare joase, cum cei bătrîni își lăceau cruce, scoțindu-și căciulile din cap și, muți, fără a scoate vre-o vorbă, își rupeau din mămăliga ce aburea pe fund și intingeau în strachina c'o zamă roșie spălăcită.—Saramură de ardei cu mămăligă... desigur că ș'acum cu asta se hrănesc acei care au rămas acolo.—Dar dacă rămînea și el în sat, în loc să plece la școală la oraș?... Desigur că ar fi ca și toți ceilalți...

Și el se chinuia, cu mîntea aprinsă, să se vadă așa cum ar fi fost, dacă o întimplare nu l-ar fi ridicat acolo unde se găsea acum. C'un fel de plăcere crudă și îndărătnică, își răscolea trecutul și se vedea supt altă înfățișare, căci crierul lucra cu iuțea și cu putere, infierbîntat de friguri.

Se vedea pe drumuri noroioase, îmbrăcat țărănește, zdrențuit și flămînd, dormind pe pământul gol.—Și indesindu-și capul în perna moale de puf, simțea că o apăsare greoaie îl înăbușă; își grămădi pumnii amîndoi supt cap, cercînd să oprească zvicnirea singelui sub tîmple.—Și din mulțimea care-i treceau pe dinainte, i se opri un chip balan cu ochii mari albaștri, Mitriță,—băețelul lui Zamfir morariu, tovarășul copilăriei lui. Oare ce s'o fi făcut săracul? Ce ager și priceput era la torte, ieșise cel dintăiu în școala lor din sat...

În cîteva clipe i se încheagă o întreagă judecată, care-l apăsa ca o nedreptate cumplit de strigătoare :

Pe acelaş drum doi oameni merg alături, şi la o cotitură se despart ; unul pe drumul lui se ridică păşind din treaptă în treaptă pe scara lumii în sus, iar celălalt rămîne jos fără a putea vreodată să se înalţe... Şi poate cel rămas era cu mult mai bun, căci numai întimplarea i-a despărţit odată. De ce atîţia ani n'a m'ai văzut pe nimeni dintre ai lui ? De ce i-a părăsit şi i-a uitat cu totul ? Şi toate i se luminau, cînd le punea în faţa unei imagini care i se înfipsese în minte : pomul scos din ţărîna lui şi răsădit aiurea.—Îşi amintea de cele dintăi zile, cînd a intrat în viaţa de oraş, cit de străin şi rătăcit era, cit chin până să prindă rădăcini în lumea în care se înălţase. Îşi aducea aminte de-atîţia fii de ţărani, care-şi ascundeau tulpina, şi unii care-şi schimbaseră şi numele părintesc de-acasă. Intrase în altă lume, trecuse în cealaltă tabără şi căuta ca ea să se asemene.

Şi el îşi răscolea păcatele trecute. Nu s'a ascuns şi el ? nu s'a rugat, nu s'a umilit de atîtea ori în viaţă ? Îşi amintea de tatăl lui cînd pentru întăia oară a venit la şcoală ca să-l vadă... ce ruşinat era atunci... Dar conferinţa pe care o ţinuse odată la o serbare naţională, „Patriotismul“, lupta pentru moşia strămoşească... Cum?... care moşie?... Dar nu umblau în judecăţi de ani întregi pe drumuri ? Şi ca o mustrare aspră îi reveni în minte glasul lui Bădiţa Sandu.

Şi vorbele care-i treceau prin minte erau așa de limpezi, că parcă le-auzea. Deodată i se păru că'n mugetul vîntului s'aud strigăte omeneşti, ţipete de copii, fluere ascuţite, un zgomot de mulţime tulburată.—Îşi aţinti auzul. Ploaia bătea așa de tare în geamuri, parcă ploaia cu piatră. Buzele îi ardeau de sete, îşi simţea capul greu cercuit. Făcu o sforţare şi deschise mari ochii în întuneric. Numai în fund o lumină slabă bătea în geamul pe care se scurgeau şiroaale de ploae, şi în puterea nopţii părea că-i un ochiu înecat în lacrimi. Pipăi cu mina pe mesuţa de lingă pat, dar nu găsi cutia cu chibrituri. Îşi reculese puterile şi se sculă ; la primul pas tresări ferindu-se în lături, i se păruse că a pus piciorul pe un cojoc, că doarme cineva lungit acolo jos—călcase pe o blană de lup, pe care o avea în loc de covor la picioarele patului. Dupăce aprinse luminarea, bău pe nerăsuflete un pahar de apă şi se aşeză pe-un scaun, parcă-i era groază să se mai culce în pat.

Deodată se ridică în picioare, împins de-un gînd care-i fulgeră prin minte. Găsise o scîndură de scăpare, se duse întins până în fundul camerei la un dulap mare cu oglindă. Zgilţii uşa de vre-o două ori ; era încuiat—desigur că nevasta uitase să-i dea cheia la plecare. Răscoli prin cîteva săltare, căută prin toate cutiuţele de pe masă fără să poată găsi aceia ce căuta. Incepu a se necăji ; încercînd un smoc de chei străine ; nici una nu se potrivea. Se opri din lucru, ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte în faţa uşii care i se împotrivea ; îi era așa de necaz, că-i venea

să izbească un picior în oglindă să o sfărîme în țănduri. Se stăpîni, și luînd lîmînarea de pe masă, se apropie, observînd de aproape broasca. Cu ajutorul unui cuțit de tăiat foile și cu o chee care prindea zăvorul pe jumătate, izbuti să deschidă ușa dulapului.

Incepu să răscolească grăbit printre lucruri; tocmai în raftul de sus, printre batistele curate păturite în teancuri, din care venea un miros de levanțică, dădu cu mina de ceva tare, o carte... un carnet?... îl scoase afară și-l apropie de flacăra luminării: era libretul casei de economie, scos pe numele copilului. De patru ani depunea cîteva lei pe lună economii din leafă. Ceti el de cîteva ori suma totală: 865 de lei—și pe cînd își făcea socoteală cit ar costa drumul și cit ar mai rămînea de împărțit veteranilor, i se păru că aude un zgomot.

Ușa în odaia de alături era deschisă; cu lumina în mină păși în virful picioarelor până la patul copilului. Sorin, cu fața în sus, cu minile supt cap, se prefăcea că doarme; printre genele, pe care le strîngea ușor, se vedea jucînd globurile ochilor. Corbu, fără să-și dea samă, trase la spate mina în care ținea libretul pe cînd se apleca de-asupra patului.

— Nu dormi, Sorică?

— Ba dorm, tătucule, dar dacă mi-i sete ce să fac? îi răspuse copilul, fără să deschidă ochii.

Corbu se întoarse și, după ce băgă libretul sub perină, îi aduse copilului un pahar de apă.

— Haide, liniștește-te, dormi odată că-i tirziu.

— Iaca dorm,—și copilul strîngea pleoaplele ochilor cit putea mai tare.

Intors în camera lui, Corbu puse lumina pe fereastră și se așeză iarăș pe scaun, lăsîndu-și capul greu între mini.—Il chinua un gînd de grijă și mustrare. Oare l-o fi văzut copilul, cînd se lupta ca să deschidă ușa dulapului? Desigur,—a făcut atîta zgomot cu cheile... Ce s'o fi petrecut în mîntea lui de copil?... De unde poate el să priceapă?... Dar nevasta?... Ce să-i spue Mărioarei, cînd o vedea ea că i-a luat libretul?... Oare o să-l înțeleagă ea?...

Și Petre Corbu rămase până tirziu așa în prada gîndurilor, privind flacăra luminării ce pîlpia bătută de vîntul strecurat prin crăpăturile ferestrei.

Din vijelia dezlănțuită afară suflări răpezi intrau din cînd în cînd, gemînd cu răutate,—și para luminării se zbătea tremurînd. atînsă parcă de-o aripă nevăzută, se întindea clipînd, din ce în ce mai mică... până se potolea virtejul acela răutăcios, care bătea în răstîmpuri.

Jean Bart